

pisuje ovu sliku bolonjskoj eklektičkoj školi, i kaže, da ima veliku vrednost. Mi o njoj držimo, da se njezina vrednost najviše osniva na njezinoj veličini. Svakako sigurni smo, da je ovo slika najvećih dimenzija na čitavom našem primorju. Moramo kazati i ovo, da izgleda, da slikar nije jednaku pažnju posvetio izradbi svih likova ili figura na slici, tako da, dok su kod nekih izražaj lica, položaj i kretanja lijepo izvedeni i pogodeni, kod drugih fali jedno ili drugo ili sve troje.

U zadnjih nekoliko godina ova je slika silno propala, te je svakako potrebit njezin popravak. Rekli smo, da nam natpis na ovoj slici otkriva i njezinog donatora. Ovaj bi bio Nikola Dandolo — jedan od mletačkih providura na Krku. Kako je on došao do toga da je ovim velikim darom obdario crkvu sv. Marije na Košljunu. Nama se čini, da ćemo ovim nagađanjem možda pogoditi istinu. Nikola Dandolo, koji je providur na Krku g. 1654. bio je sigurno po dugom rodu potomak onih Dandula, u kojih je rod udajom bila ušla Katarina Frankopan kći zadnjeg kneza Frankopana Ivana. Providur Dandolo je vidio njezinu grobnicu u kapeli pred glavnim oltarom u crkvi sv. Marije na Košljunu. On je znao, da je crkva sv. Marije zadužbina njezina i njezina oca. Htio je dakle, da se i on sjeti svoje predke time, da ukrasi njezinu zadužbinu ovom velikom slikom.

Lijepo tumači ovu sliku, koja na sebe svraća i privlači poglede svih, koji ulaze u crkvu natpis nad njom. Ovaj natpis glasi: »O kako je slavno kraljevstvo u kojem se (IHS) presele svi sveci.«

Nad ovom slikom u zabatu samoga pročelja vide se ostatci jedne druge poderane slike, na kojoj se još u sredini razaznaju likovi Anđela. A baš u sredini raspoznaju se i orgulje i uz njih zaštitnica glazbenika sv. Cecilija.

Izgleda, da ova slika do danas nije bila ispravljana.

† Mauricije de la Taille D. I.

Dr. Nikola Žuvić.

Umro je veliki muž, P. M. de la Taille, Isusovac. Velik i znamenit teolog, velik biblicista. Radi zadnje njegove znamenitosti i veličine i pišem ovo nekoliko redaka.

Mauricije de la Taille rodio se od brojne, kršćanske, duboko vjerne obitelji — 11 braće je imao — u Semblançay (Indre- et — Loire) u Francuskoj 30. rujna 1872. U Cantorbéry-u je stupio u Družbu Isusovu koncem listopada 1890., gdje mu je bio stariji brat Timoleon (sada još živi misijonar u Kini), kamo ga slijedio i mlađi brat Artur, koji je umro već u novicijatu. U školi uvijek odličan, pretekao je sve svoje kolege u gimnaziji. Poslali ga poglavari u

benediktinski zavod u Ramsgate u Englesku, gdje je izvrsno naučio engleski jezik i među tamošnjim se kolegama također odlikovao u svim školskim predmetima, ali je bio »kao sportist na odmet«. Engleska mu je postala drugom domovinom, a od Benediktinaca mu ostalo trajno oduševljenje za liturgiju. God. 1894. započeo je filozofiju. Odmah ga je osvojio sv. Toma, Inteligenca mu dobiva nove vidike. Iza tri godine skolastične filozofije prešao je na Institut Catholique i Sorbonu, gdje polučilicencijata iz filozofije. Od 26. god., to jest 1898. započeo je teologiju, gdje se posve očituje njegova volja i jakost duha. 1901. zaređen je u svećenika u Toursu i odmah zatim nalazi se u Lancashir-St. Helens u Engleskoj kao putujući misijonar. 1904. u Moldu za treće probacije sluša duhovne pouke P. de Maumigny, koji je njim konačno odlučio. Ovdje je važno spomenuti, da je njegovim učiteljem bio i pokojni P. L. de Grandmaison, s kojim je kasnije bio veliki prijatelj. God. 1905. imenovan je bio profesorom teologije na katoličkoj univerzi u Angersu. God. 1915. postade bolničarom u francuskoj vojsci, zatim tumačem i 1916. duhovnikom kanadske divizije. 1919. imenovan je bio profesorom na Gregoriani u Rimu i iza par godina još s dvojicom profesora organizira poput bibliokuma i s istim zahtjevima i svrhom tečajevu magisterija za filozofiju i teologiju. Slušači mogu biti već promaknuti doktori. Predavao je i u specijalnim tečajevima, gdje ga je nas većina i upoznala. Umro je u Parizu 28. listopada 1933.

Po dužnosti i talentu P. de la Taille bio je teolog. Baš njegova profesura u Angersu počinje u doba kombizma i modernizma. Neustrašiv je on borac protiv sektarstva. Za psihologiju prevratnika u vjeri je vrlo važno opažanje, da se uvijek utječu pod okrilje svjetovne vlasti naravno deklarirajući samo sebe i svoje sumišljenike jedino nacionalnim i patrijotskim. On piše u *Études* mnogo članaka o objavi, gdje duboko i elegantno one pobija. Njegovi su spisi kasnije sabrani¹ i bio je općenito nazivan »mladi i energični profesor«. U Angersu daje konferencije eliti i drži korizmene propovijedi u više mjesta. Uza sve to predavanja bila su mu uvijek dobro pripravljena i na visini. Produbljen u svoju temu izgledalo je auditoriju, da on nikoga ne vidi, da je sam i da umije glasno.

P. de la Taille bio je protivnik prividnih rješenja, traži čistoću same stvari, zalazi u dubinu, nevezan i daleko od bilo kojeg opredijeljenog sistema, jer je u tom vidio skučenost i pogibelj. Došao je zato i u nesporazumak s pok. Billotom, kojeg je inače poštivao i slijedio, ali lično mišljenje i slobodu nije žrtvovao nikomu za volju — aurea libertas. Njegova predavanja u Rimu na Gregoriani, a osobito u Akademiji sv. Tome bila su uvijek gotova za tisak. Napisao je mnogo članaka dubokog sadržaja u *Recherches de science religieuse* i u *Gregorianum*. Proučavao je mnogo knjiga

¹ *En face du pouvoir*, Angers 1906.

Mudrosti, jer je pisao mnogo o duhovnom životu i o mistici crpajući najviše iz te knjige mudrosti Božje.

Ali glavno i životno djelo, zbog kojeg de la Taille zaslužuje osobitu pažnju jest njegov *Mysterium fidei*, koje obrađuje traktat: De augustissimo Eucharistiae Sacramento. Knjigu je radio u Angersu. Bila je gotova već god. 1915., a izašla je istom 1919., kad je već pisac bio profesorom u Rimu. Izašla su tri izdanja, ali ja imam pred sobom drugo iz god. 1924. U velikom quart-obliku po dva stupca na stranici: XV — 1300 stupaca. Joyce, irski teolog veli, da nije nijedno djelo iza vatikanskog koncila učinilo tako silnog utiska kao ovo de la Taille.² Buru je i oduševljenja i protivština izazvalo, ali je djelo preporučala silna erudicija teologa, jasnoća misli i fluentnost jezika. Istina euharistijske žrtve zasjala je bez utjecaja maktacije, dakako i bez anihilacije. Euharistijska je žrtva ona žrtvovana na Kalvariji (Žid. 9, 24—28; 10, 4; 13, 10; Lk. 22, 19 i 1 Kor. 11, 24 sl.). Karakter žrtvovanja kod sv. Mise je onaj zadnje večere. Tim je de la Taille htio da žrtvovanju kod sv. Mise, dade drugu oznaku nego li je to učinio Billot u nauku o transsubstancijaciji. Nepotrebnih i suvišnih problema u ovom traktatu nestaje i otkaçe teološko shvaćanje samoga centralnog pitanja.

Rekao sam, da je pok. P. M. de la Taille bio velik i znamenit i kao bibličista. Svećenik Magoyer je de la Tailleu jednom preporučio, da proučava poslanicu k Židovima. On je poslušao i u tom se poslu vrlo često svjetovao s pok. P. de Grandmaisona, koji ga sam na to potiče i tumači mu u pismima neka teža mjesta. Zavolio je i prihvatio se temeljitijeg proučavanja sv. Pisma, jer je ono prvo vrelo objave. Poznavao je onu riječ Filonovu, da je Mojsijev zakon Božja riječ — *θεόλογητα λόγια*.³ Htio je, da i za njega bude prema riječima Tridentinskog sabora, koji veli, da su biblijske nauke »anima scientiae generalis SS. Theologiae«. Sv. Pismo mora uplivati na sve teološke discipline, ono je njihova duša. S pravom je rekao P. Lagrange tumačeći encikliku Lava XIII. »Providentissimus Deus«, da je iza dubljeg poznavanja sv. Pisma i filozofija i historija i sve druge nauke osobito teologija i praktična i spekulativna »magis divinius«. ⁴ Kao načelo (aksiom) vrijedi, da su mnogi teolozi postali racionalistima, jer su slabi bibličiste, dokazuju svojim razumom protivno, nego li je objavio Bog. To vrijedi samo za nas katolike, jer drugima fali sve. U opće ne možemo zamišljati katoličkog teologa bez boljeg poznavanja sv. Pisma, kao ni katoličkog bibličistu bez solidnog znanja teologije, napose dogmatike. Jedno i

² K trećem izdanju *Mysterium fidei* u Dublin. Review 1931. 1931. str. 151.

³ Philon: *Legatio ad Caium*, 31.

⁴ *Revue Biblique*, 1894. str. 9.

drugo ima ići uporedo, samo se naravno jedno istakne i posebno gaji kod stručnog rada.⁵

Da se je de la Taille uživio u sv. Pismo, napose u poslanicu sv. Pavla k Židovima, pokazuje to njegovo životno djelo: *Mysterium fidei*. Čovjek dobiva dojam, da je pokojnik bio biblicista po struki. Tako lijepo brani autenciju Luke 19 b protiv modernih kritičara i navodi čitav niz svjedoka, pa i onih iz nekatoličkih redova.⁶ Sad opet donosi tablu biblijskih tekstova u originalu o zadnjoj večeri i prisposoblja ih; i opet argumentira tim tekstovima u odnosu s mjestom iz posl. Žid. 9, 19—20.⁷ Sav aparat mu je posve domaći. Gramatičko značenje *τὸ ἐκχυννόμενον* kod sv. Luke daje pomoću raznih mjesta u Otkrivenju sv. Ivana.⁸ Patristička teologija je de la Tailleu dnevna hrana. Ali on kultivira mjestimice i isključivo biblijsku.⁹ Od važnih poglavlja su u njegovu djelu, gdje poručuje večeru, pa pogl. 5., 6. i 7. posl. Židovima s Melkisedekovom žrtvom. U bilješkama daje potpune, ne verbalne, nego stvarne, konkordancije. On ispravlja i poznatog biblicistu Crampona, kad ovaj k Žid. 9, 14. veli: »Paul décrit sa prédication parmi les païens sous une image empruntée aux sacrifices mosaïques.«¹⁰ Na što de la Taille odrešito odgovara: »Sed aliud, ni fallor, quam sacrificia mosaica suggerunt hae voces *ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἀγίῳ* Sanctificationem enim illam spiritualem hostiae Lex non habuit, sed carnalem tantum. Spiritualem autem solus habuit pontificatus nostri Redemptoris melchisedecicus.«¹¹ Sv. Ivan apostol *Θεόλογος* je zvan od mnogih sv. Otaca. Njegovi su spisi predmet posebnog studija kako za biblicistu tako i za teologa. U njega se sav produbio i de la Taille, kad raspravlja o euharistijskom 6. pogl. i oprosnom govoru velesvećenika Isusa-Krista. Iv. 14—17.¹²

De Christo ut hostia coelesti jest predivo svećeničko poglavlje. Neznam, za koga važnije: dogmatičara ili egzegetu — za obojicu prevažno. Baza mu je, da, alfa i omega, poslanica k Židovima osobito 9, 1—24; pa zajedno 7, 27; 8, 3; 10, 11—14 i više mjesta iz Otkrivenja 1, 5—6; 4; 5, 6—12; 6; 8, 3—5; 9, 13;

⁵ Za vrijeme teološkog obrazovanja svećeničkih kandidata zahtjeva sv. Crkva veliki studij sv. Pisma usporedo s dogmatikom. Kroz sve četiri godine teologije propisuje i proučavanje Biblije. Da može kandidat imati više koristi, preporuča sv. Kongregacija, da se studij biblijskih jezika postavi eventualno već u filozofske tečajeve.

⁶ *Myst. fidei*, II, izd. 1924. str. 33. Poimence navode Sanday, *Dictionary of the Bible* 2, 636—7 i drugih nekoliko verzija sv. Pisma N. Z.

⁷ *Ibid.* str. 34. i 53—57.

⁸ *Ibid.* str. 37.

⁹ Isto str. 67—79.

¹⁰ Crampon, *La sainte Bible* k ovom mjestu.

¹¹ Bilješka str. 70.

¹² Isto str. 79—90.

11, 1; 14, 15—18; 15, 6—8; 16, 1, 13. Divno i majstorski je obrađeno *De praesupposita mactatione* kod sv. Pavla. O ovom pitanju su se mnogo natezali u prošlim vijekovima, a ni danas još nije postignuta harmonija kod svih teologa, koji zahtijevaju kao nuždu *mactationem* i *annihilationem*. Ali ne tako P. de la Taille i bolji teolozi-bibliciste, jer toga nema niti zahtjeva sv. apostol Pavao.¹³ Puno utjehe u boli i teškoćama dobije čitaoc poslanice k Židovima, jer je ova bila i napisana, da podigne ovima duh, kad su bili isključeni od dioništva u hramu, tom jedinom mjestu veselja židovskog iza gubitka samostalnosti pod Rimljanima i Idumejcima. Zato i naš auktor, kad govori *De Christo ut intercessore perpetuo* i opet nam govori riječima velikog Apostola tumačeći Žid. 9, 21 sl. Usput tumači i *κένωσις* kod Filipl. 2, 7, da podigne duhove što više.¹⁴

Sjajno je poglavlje, kad govori o našoj inkorporaciji tijelu Kristovu, sv. Crkvi. Ovo bi poglavlje morali proučiti svi, kojima su usta puna o intoleranciji katoličke Crkve. Riječi i nauk naučenjaka, odredbe sv. Crkve, sv. oo. Papa Lava XIII. i Pija X. i praksa katoličke Crkve, gdje se dozvoljava primati sv. Pričest po raznim obredima; jer je po riječima Apostola *unus panis*, a mi svi u Kristu *unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus*.¹⁵

Pok. Mauricije de la Taille bio je u vezi i s nama. Saznao sam i po pripovijedanju svog kolege Dra Smiljana Čekada, kako je pok. P. Springer D. I. poslao u Rim P. de la Tailleu svoj rukopis, gdje obrađuje temu: *De Eucharistia ut necessitate medii*.¹⁶ Što je kasnije bilo s rukopisom, toga ne znam. Samo P. de la Taille stoji čvrsto na tom stanovištu, da se ne zadovoljava prema Iv. 6, time da je euharistija nužna za spašenje samo pozitivnom crkvenom naredbom; necessitate praecepti, nego *ex positiva voluntate Dei necessitate medii*; pozivlje se također na auktoritet P. Springera, navodi njegova djela i kvalificira ih sa *optimis*.¹⁷ I našla su se obojica teologa i bibliciste. Otselila su u sv. Godini et legunt iam ambo *ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀγρίου Χαίρε, χαίρετε*.

¹³ Tamo str. 131. i sl.

¹⁴ Str. 167 sl. i bilješke 170.

¹⁵ *Myst. fid.* str. 485. — *Acta Apost. Sedis*. 1912. str. 615 st.

¹⁶ P. Emil Springer D. I., profesor sv. Pisma u Sarajevu do 1928. Otada isto profesor u Celovcu do god. 1931. Pisao je u raznim časopisima njemačkim i to najviše o Euharistiji. Umro u Celovcu 9. kolovoza 1933. Za smrt njegovu saznao sam čitajući nastavak njegova članka u rujnu 1933. u listu: *Liturgie und Bibel*.

¹⁷ *Myst. fid.* str. 487. bilj., 588.—596. i 612. Navodi djelo P. Springera više puta osobito: *Unsere Einverleibung in Christus durch die Eucharistie u. Theologie und Glaube* 1913. Hrft. I.